

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใน
โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับในการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ
ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของผู้บริหาร

1.2 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูศิลปศึกษา

1.3 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปศึกษาของประชาชนท้องถิ่น

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของผู้บริหาร

2.2 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูศิลปศึกษา

2.3 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน
วิชาศิลปศึกษาของประชาชนท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สรุปลงผลการวิจัย

แบ่งออกเป็น 3 ส่วน แต่ละส่วนแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

1.1 ผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของผู้บริหาร

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอน
วิชาศิลปศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ในด้าน

1. นโยบาย
2. การดำเนินงาน
3. ผลการดำเนินงาน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหาการ
จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 ผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอน
วิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ในด้าน

1. จุดประสงค์การเรียนการสอน
2. การดำเนินการ
3. การวัดและประเมินผล

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหาการ
จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใน
โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 สรุปลงผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปศึกษาของปราชญ์ท้องถิ่น

- ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ท้องถิ่น ในด้าน
1. การจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน
 2. การวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน
 3. การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน
 4. ผลเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของปราชญ์ท้องถิ่น

1.1 ผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของผู้บริหาร

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 16 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 81.3 เพศหญิง ร้อยละ 18.7 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 62.5 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.5 ผู้บริหารส่วนมากมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.5 รองลงมาคือ ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 37.5 ตำแหน่งส่วนมากของผู้บริหารที่ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนคิดเป็น ร้อยละ 75.0 รองลงมา คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน และมีประสบการณ์ในการบริหารส่วนมาก 5 ปีหรือน้อยกว่า 5 ปี และ 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.3 รองลงมาคือ ระหว่าง 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 และระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.5

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านนโยบายการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน

1. ด้านนโยบาย

ข้อที่ 1 ระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพ และความเป็นอยู่ในลักษณะภาพรวม ($\bar{X} = 3.31$) ในส่วนระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.94$)

ข้อที่ 2 หลักสูตรที่เน้นค่านิยม วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม หลักสูตรที่พึงประสงค์ อันเกี่ยวเนื่องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.1 มีระดับปัญหา มาก เกี่ยวกับการจัดสัมมนาการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์ ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2.3 มีระดับปัญหาปานกลาง เกี่ยวกับการจัดทำตำราท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เพื่อนำไปใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.31$)

ข้อที่ 3 ความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชนในการจัดทำหลักสูตร เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.4 จัดทำระบบบริหารการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.31$) ส่วนระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.3 จัดทำระบบบริหารการเรียนการสอนที่ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 2.87$)

ข้อที่ 4 แนวปฏิบัติการสอน การนิเทศ การประเมินผล และระบบตอบแทน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 4.4 จัดระบบค่าตอบแทนแก่ปราชญ์ท้องถิ่นอย่างสมเกียรติและเป็นกำลังใจ ($\bar{X} = 3.06$) ส่วนระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4.5 ให้ขวัญและกำลังใจอย่างเป็นรูปธรรมแก่ครูผู้อุทิศตนในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 2.56$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อในด้านนโยบาย พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2. หลักสูตรที่เน้นค่านิยม วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม หลักสูตรที่พึงประสงค์อันเกี่ยวเนื่องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.44$) และส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4. แนวปฏิบัติการสอน การนิเทศ การประเมินผล และระบบตอบแทน ($\bar{X} = 2.84$)

2. ด้านการดำเนินงาน

ข้อที่ 1 การจัดทำหลักสูตร พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1.2.2 จัดทำโครงสร้างรายวิชาที่สอดคล้องและสนองความต้องการของท้องถิ่นในสิ่งที่จะไปเสริมหรือพัฒนางานอาชีพเดิมในท้องถิ่น หรือสร้างงานอาชีพใหม่ๆ ที่สามารถ

พัฒนางานศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.94$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1.2.1 จัดทำโครงสร้างรายวิชาที่สอดคล้องและสนองความต้องการของท้องถิ่นในเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ศิลปวัฒนธรรมตลอดจนงานอาชีพต่างๆ ในท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.63$)

ข้อที่ 2 การจัดทำแผนการสอน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.1 จัดทำแผนการสอนที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.88$) และข้อที่ 2.2 กำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจ และเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีผลต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความภาคภูมิใจแห่งชุมชน ($\bar{X} = 2.69$) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 การจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.1.3 ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงแก่นักเรียนพร้อมกับครูผู้สอน ($\bar{X} = 3.13$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.1.1 ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงแก่ครูผู้สอน แล้วให้ครูนำไปถ่ายทอดแก่นักเรียน ($\bar{X} = 3.00$)

ข้อที่ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 4.2 มีระดับปัญหาปานกลางเกี่ยวกับการจัดโครงการเสริมทักษะการสืบค้น รวบรวมข้อมูล เพื่อประมวลความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.94$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4.1 มีระดับปัญหาน้อยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษาออกสถานที่ เช่น แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.81$)

ข้อที่ 5 การวัดและประเมินผล พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 5.3 การมุ่งเน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาตัวผู้เรียน ($\bar{X} = 2.69$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดมีเท่ากัน 2 ข้อ คือ ข้อที่ 5.1 จัดระบบการวัดผลที่ครอบคลุมทั้งความรู้และความสามารถ เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 2.63$) และข้อที่ 5.2 การประเมินผลควรประเมินทั้งแบบอิงเกณฑ์และอิงกลุ่ม ($\bar{X} = 2.63$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อในด้านการดำเนินงาน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3. การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.06$) และส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 5. การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 2.65$)

3. ด้านผลการดำเนินงาน

ข้อที่ 1 ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมีด้วยกัน 2 ข้อ คือ ข้อที่ 1.2 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในความคิด การแก้ปัญหา กระบวนการสร้างสรรค์ของปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.00$) และข้อที่ 1.3 นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ผสมผสานกับความรู้ท้องถิ่น และสร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.00$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1.1.1 เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีในเรื่องศิลปะพื้นบ้าน อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.63$)

ข้อที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.2.3 มีระดับปัญหาปานกลางเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เชิงซึมซับคุณค่าในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.13$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2.5 มีระดับปัญหาน้อยเกี่ยวกับการที่ผู้บริหารให้การสนับสนุนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการร่วมดำเนินงานกับปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.00$)

ข้อที่ 3 ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.1 มีระดับปัญหาปานกลางการเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น กับระบบการศึกษาของโรงเรียนในชุมชน ($\bar{X} = 2.69$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.2 มีระดับปัญหาน้อยเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทของปราชญ์ท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการให้ความรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ครูและนักเรียน ($\bar{X} = 2.31$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อในด้านผลการดำเนินงาน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1. ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ($\bar{X} = 2.85$) และส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3. ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน ($\bar{X} = 2.52$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นที่โรงเรียนขาดความพร้อมในการร่วมมือกับปราชญ์ท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา รวมทั้งปราชญ์ท้องถิ่นยังขาดโอกาสในการร่วม

มือกับโรงเรียน อีกทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจำนวนค่อนข้างน้อยไม่หลากหลาย จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาไม่หลากหลายตามไปด้วย และการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ มีปัญหาเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการเดินทางมาก และขาดแคลนยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 ผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากครูศิลปศึกษาจำนวน 36 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 77.8 เพศหญิง ร้อยละ 22.2 และมีอายุส่วนมากอยู่ระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.6 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.3 ครูศิลปศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 100 มีประสบการณ์ในการสอนส่วนมากอยู่ระหว่าง 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.8 รองลงมาคือ ระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.4 ปัจจุบันครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่รับผิดชอบสอนวิชาในกลุ่มศิลปศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 คิดเป็นร้อยละ 38.9 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 16.7 และสาขาที่ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่รับผิดชอบสอนคือ สาขาจิตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 41.7 รองลงมาเป็นสาขาวิชาจิตรกรรม-ออกแบบ คิดเป็นร้อยละ 13.9

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

ข้อที่ 1 ความรู้ พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาน้อย ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1.3 มีความรู้ในการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ที่ผสมผสานกับความรู้ท้องถิ่น เพื่อการคิดและพัฒนางานศิลปะพื้นบ้าน ($\bar{X} = 2.31$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1.1 คุณค่าและความสำคัญของงานศิลปะพื้นบ้านที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อให้เกิดรูปแบบ ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.00$)

ข้อที่ 2 ทักษะคิด พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับปัญหาน้อย ซึ่งระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมีด้วย คือ ข้อที่ 2.2 มีความเข้าใจเห็นคุณค่างานศิลปะที่บ้านและร่วมมือกับชุมชนในกิจกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.36$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2.3 มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในงานศิลปะที่บ้าน โดยสามารถพัฒนาไปสู่การมีสุนทรียะท้องถิ่นนิยม เพื่อคุณค่าของชีวิตในชุมชน ($\bar{X} = 2.17$)

ข้อที่ 3 ความสามารถ พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมีด้วย คือ ข้อที่ 3.1 มีระดับปัญหามากในเรื่องสามารถสืบค้น วิเคราะห์ ประมวลข้อมูลงานศิลปะที่บ้านได้อย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.2 มีระดับปัญหาปานกลางในเรื่องสามารถคิดวิเคราะห์และพัฒนางานศิลปะที่บ้านให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 2.75$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3 ความสามารถ ($\bar{X} = 3.05$) และส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1 ความรู้ ($\bar{X} = 2.18$)

2. ด้านการดำเนินการ

ข้อที่ 1 การเตรียมการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1.8 มีระดับปัญหามากเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการวางแผนและเตรียมการสอน ($\bar{X} = 3.72$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1.4.5 มีระดับปัญหาปานกลางเกี่ยวกับการวางแผนเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมสอนหรือสอนในวิชาศิลปศึกษาตามความเหมาะสมในด้านความต้องการของผู้เรียน ($\bar{X} = 2.81$)

ข้อที่ 2 การสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.5 มีระดับปัญหามากเกี่ยวกับการสอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษางานศิลปะที่บ้านในแหล่งเรียนรู้ โดยรับการถ่ายทอดตรงจากครูช่างหรือปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.64$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2.7 มีระดับปัญหาปานกลางในเรื่องผู้สอนกับปราชญ์ท้องถิ่น สามารถร่วมสอนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่มีความชำนาญพิเศษ ($\bar{X} = 3.00$)

ข้อที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ

ที่ 3.4 มีระดับปัญหาเกี่ยวกับการจัดทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อศึกษาภาพรวมงานศิลปะท้องถิ่นของชุมชน ($\bar{X} = 3.78$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.3 มีระดับปัญหาน้อยในเรื่องกำหนดให้ผู้เรียนสามารถสำรวจงานศิลปะท้องถิ่น เพื่อทำรายงานในลักษณะงานกลุ่ม ($\bar{X} = 2.31$)

ข้อที่ 4 อุปกรณ์การเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 4.2 มีระดับปัญหาปานกลางเกี่ยวกับการเลือกวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ที่เหมาะสม สามารถใช้ทดแทนในการปฏิบัติงานศิลปะของนักเรียน ($\bar{X} = 2.75$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4.1 มีระดับปัญหาน้อยเกี่ยวกับการนำวัสดุอุปกรณ์พื้นบ้านมาใช้ประกอบการสอนสาธิตงานศิลปะพื้นบ้าน ($\bar{X} = 2.14$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อในด้านการดำเนินการ พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2 มีระดับปัญหาปานกลางในการสอน ($\bar{X} = 3.34$) และส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4 มีระดับปัญหาน้อยในเรื่องอุปกรณ์การเรียนการสอน ($\bar{X} = 2.48$)

3. ด้านการวัดและประเมินผล

ในด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 4 มีระดับปัญหามากเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลก่อนและหลังเรียน ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.1 มีระดับปัญหาน้อยเกี่ยวกับการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องด้านพัฒนาการทางด้านศิลปะ ($\bar{X} = 2.14$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย โดยมีใจความสำคัญว่า ลำดับที่ 1 โรงเรียนขาดความพร้อมในเรื่องต่างๆ คือ ขาดปราชญ์ท้องถิ่นที่จะมาสอนในวิชาศิลปศึกษา ขาดงบประมาณในการจัดจ้างหรือตอบแทนให้แก่ปราชญ์ท้องถิ่น สถานที่ในการปฏิบัติงานไม่เหมาะสมกับการเรียนการสอนในเรื่องศิลปะพื้นบ้าน และวัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน รองลงมา คือ ครูศิลปศึกษาขาดการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตำรา เอกสาร ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา

ศิลปศึกษา ถัดมาเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ไกล ทำให้เสียเวลาในการเดินทาง เป็นผลให้นักเรียนได้เรียนไม่เต็มคาบเรียนที่กำหนด

นอกจากนี้ครูศิลปศึกษายังได้แสดงความคิดเห็นไว้ต่างๆ กันออกไป เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมีไม่หลากหลาย, ครูขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องศิลปะพื้นบ้านเท่าที่ควร, ปัญหาในเรื่องภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมโรงเรียนที่อยู่ติดชายฝั่งทะเล มีผลต่อการปรับเปลี่ยนแผนในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาให้แตกต่างกันออกไปตามแต่ฤดูกาล ทำให้นักเรียนไม่สามารถเรียนได้ตามที่ครูศิลปศึกษาได้วางแผนไว้ ภาษาถิ่นหรือภาษาชาวบ้านก็เป็นอุปสรรคในการสื่อสารระหว่างจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาบางอย่างไม่สามารถทำได้ เนื่องจากหลักข้อเชื่อทางศาสนาอิสลาม เช่น การวาดภาพคนหรือสัตว์สี่เท้า เป็นต้น ครูศิลปศึกษาไม่ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ เท่าที่ควร นักเรียนที่ลงเรียนรายวิชาศิลปศึกษายังอยู่ในลักษณะถูกบังคับเลือกมากกว่าเลือกเสรี ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแต่โรงเรียนยังขาดการบริหารจัดการในส่วนที่อำนวยความสะดวกในการเบิกจ่ายงบประมาณและวัสดุไม่เต็มที่ เป็นผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่คล่องตัว ครูมักจะสอนศิลปะพื้นบ้านในลักษณะที่เน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ ประชาชนท้องถิ่นหวงวิชา และนักเรียนไม่เห็นคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ครูศิลปศึกษายังได้เสนอแนะไว้ว่า ควรให้นักเรียนนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายของนักเรียน ควรอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะพื้นบ้านเพื่อนำไปแก้ปัญหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ และควรมีการจัดสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอน

1.3 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของประชาชนท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่นจำนวน 7 คน พบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย (2คน) ครูสอนศาสนา (1คน) ลูกจ้าง (1คน) นักการภารโรง (1คน) ช่างต่อเรือกอลและ (1คน) เลี้ยงวัว (1คน) ศิลปะพื้นบ้านที่ถนัด คือ เครื่องปั้นดินเผา (3คน) ผ้าบาติก (1คน) เรือกอลและ (1คน) กริช (1คน) กรงนกเขา (1คน) ประชาชนท้องถิ่นมีประสบการณ์ในการทำงานศิลปะพื้นบ้านมาแล้ว 10 ปี (2คน) 17ปี (2คน) 15 ปี (1 คน) 50 ปี (1คน) 60 ปี (1คน) ประชาชนท้องถิ่นโดยส่วนมากได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะพื้นบ้านจากบรรพบุรุษ (3คน) สถานศึกษาต่างๆ (2คน) ประชาชนท้องถิ่นผู้มีความชำนาญ (1คน) ศึกษาด้วยตนเอง (1คน) และมี

ประสบการณ์ในการสอนศิลปะที่บ้านในโรงเรียน 3 ปี (2คน) 1ภาคเรียน (2คน) 10 ปี (1คน) 5 ปี (1คน) 4 ปี (1คน)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ท้องถิ่น ในด้านการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน การวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน การประเมินผลเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน

ปัญหาที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน ปราชญ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าปัญหาคือ โรงเรียนขาดการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ปราชญ์ท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรในทุกด้านไม่จะเป็นการวิเคราะห์หลักสูตร ร่างหลักสูตร และประเมินผลหลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งโรงเรียนยังขาดประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เนื่องจากโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคได้เริ่มจัดทำหลักสูตรสถานศึกษากันอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้เอง มีเพียงปราชญ์ท้องถิ่นบางคนซึ่งเป็นส่วนน้อยที่มีโอกาสร่วมกับโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตร โดยได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้บริหารและชุมชน อีกทั้งโรงเรียนได้ดำเนินการมาเป็นเวลานานแล้ว บางกรณีปราชญ์ท้องถิ่นก็มีบทบาทในฐานะที่ปรึกษาเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น

2. การวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน

ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน ปราชญ์ท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่าปัญหาที่สำคัญ คือ

1. ปราชญ์ท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมประสานกันในการวางแผนจัดการเรียนการสอนกับครูศิลปศึกษาในทุกด้าน ดังนี้
 - 1.1 ปราชญ์ท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมกับครูศิลปศึกษาในการตัดสินใจให้นักเรียน โดยครูศิลปศึกษาจะมีหน้าที่ตัดสินใจโดยเพียงผู้เดียว
 - 1.2 ปราชญ์ท้องถิ่นไม่ได้วางแผนกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูศิลปศึกษา แต่ทำการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตนเอง โดยปราศจากการให้คำปรึกษาของครูศิลปศึกษา

1.3 ขาดการติดต่อล่วงหน้าจากครูศิลปศึกษาก่อนจะนำนักเรียนมาเรียนรู้กับ ปราชญ์ท้องถิ่น

2 โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพไม่ดี และไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน

จะเห็นว่าปัญหาใหญ่ คือ ขาดการมีส่วนร่วมกับผู้สอนในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการตั้งจุดประสงค์การเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล โดยครูศิลปศึกษาขาดการประสานงานกับปราชญ์ท้องถิ่น ต่างฝ่ายต่างรับผิดชอบกระทำในส่วนของตนเองไป ครูศิลปศึกษาแจ้งเนื้อหาที่จะให้ปราชญ์ท้องถิ่นสอน แต่ไม่ยอมวางแผนร่วมจัดการเรียนการสอนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ปล่อยให้ปราชญ์ท้องถิ่นจัดการทุกอย่างด้วยตนเอง

3. การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน

ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ต่างๆ ให้กับลูกศิษย์หรือบุคคลในชุมชนที่สนใจ โดยเป็นไปตามประสบการณ์ของปราชญ์ แต่เมื่อปราชญ์ท้องถิ่นได้มีโอกาสมาสอนในโรงเรียนมักจะประสบปัญหา ซึ่งปัญหาที่พบเห็นอยู่บ่อยครั้ง คือ

3.1 การถ่ายทอดเนื้อหา พบว่า ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญการปฏิบัติ แต่ไม่ชำนาญการถ่ายทอดและขาดทักษะการสอนในโรงเรียน ปราชญ์ท้องถิ่นถนัดพูดภาษาไทยท้องถิ่นมากกว่า บางครั้งจึงจำเป็นต้องมีล่ามช่วยแปล ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดแก่นักเรียน และปราชญ์ท้องถิ่นไม่สารถิให้นักเรียนได้เห็นก่อนลงมือปฏิบัติงาน ได้แต่สอนทฤษฎี ขาดการให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติจริง จะเห็นว่าปัญหาการถ่ายทอดเนื้อหานี้ พอสรุปได้ว่า ปัญหาเกิดจากปราชญ์ท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน

3.2 การสอนให้เห็นคุณค่าของปราชญ์ท้องถิ่นและองค์ความรู้ในท้องถิ่น พบว่าปัญหาสำคัญที่เห็นได้ชัด คือ ปัญหาเรื่องเวลาที่จำกัดในการศึกษาศิลปะพื้นบ้าน นักเรียนจึงไม่เกิดความซาบซึ้งในงานศิลปะพื้นบ้านเท่าที่ควร

3.3 ความตั้งใจของนักเรียน ปราชญ์ท้องถิ่นได้กล่าวไว้ว่าปัญหาที่สำคัญ คือ นักเรียนลงทะเบียนวิชาเรียนในลักษณะถูกบังคับให้เลือก มากกว่าลักษณะเลือกเสรีตามใจชอบ ทำให้นักเรียนไม่มีความตั้งใจสนใจเรียนเท่าที่ควร

4. ผลเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 การสอนโดยเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน พบว่ามีปัญหาสำคัญ คือ ปราชญ์ท้องถิ่นมีภาระหน้าที่มากอยู่แล้ว ไม่สามารถหาเวลาว่างมาสอนใน

ห้องเรียนได้ รวมทั้งปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในด้านการจัดการเรียนการสอนดังเช่นครูศิลปศึกษา ทำให้การสอนในห้องเรียนไม่บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้

4.2 การสอนโดยให้ครูไปรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่ามีปัญหามากในเรื่องของการที่ครูศิลปศึกษาไม่ได้มาขอคำปรึกษาหรือรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่น อีกทั้งครูศิลปศึกษายังมีความรู้ด้านศิลปะพื้นบ้านน้อย ต้องอาศัยการเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน

4.3 การสอนโดยนำผู้เรียนไปเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีโอกาสได้มาสอนในโรงเรียน มักจะไม่นำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยปราชญ์ท้องถิ่นให้ความเห็นว่าจะเป็นการเสียเวลาในการเดินทางมาก อีกประเด็นปัญหาหนึ่ง คือ จำนวนนักเรียนมากเกินไปทำให้ปราชญ์ท้องถิ่นไม่สามารถสอนได้สะดวกและทันตามเวลา อีกทั้งปัจจัยเรื่องเวลาเดินทางกลับก็มีผลต่อการสอนของปราชญ์ท้องถิ่นอีกด้วย

4.4 ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามทฤษฎีของปราชญ์ท้องถิ่น มีความคิดเห็นในสองแนวคิด คือ

- 4.4.1 ประสบความสำเร็จ เพราะ นักเรียนทำได้ตามเกณฑ์ที่ปราชญ์ท้องถิ่นได้ตั้งไว้ ถึงแม้จะเป็นเกณฑ์ที่ถูกปรับให้ต่ำลง เพื่อให้เหมาะกับวัยและความสามารถของนักเรียน
- 4.4.2 ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะ ปราชญ์ท้องถิ่นไม่สามารถประเมินได้เนื่องจากไม่ได้เป็นผู้ประเมินผลงานของนักเรียน โดยครูจะเป็นผู้รับผิดชอบตัดสินให้คะแนนแต่เพียงผู้เดียว นอกจากนี้ปราชญ์ท้องถิ่นกล่าวว่าที่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นมากเกินไป อุปกรณ์ไม่มีคุณภาพและไม่เพียงพอ รวมทั้งนักเรียนมีแต่ความรู้แต่ขาดทักษะการสร้างงานศิลปะพื้นบ้าน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของปราชญ์ท้องถิ่น

ปราชญ์ท้องถิ่นได้เสนอความคิดเห็นและเสนอแนะไว้ว่า

1. ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร ครูผู้สอนจึงเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตรและตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยมีปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้คำแนะนำและร่วมวางแผนการสอน เพื่อไม่ให้เป็นภาระหรือสร้างความยุ่งยากให้แก่ปราชญ์ท้องถิ่นด้วย
2. ปราชญ์ท้องถิ่น เป็นชาวบ้านที่มีความสามารถทางด้านศิลปะพื้นบ้าน มีรายได้จากการประกอบอาชีพ โรงเรียนควรจัดให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในวิชาที่

ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญ ให้อิสระแก่ปราชญ์ท้องถิ่นที่จะถ่ายทอดความรู้ตามความถนัดของตนเอง

3. ในการประเมินผลให้คะแนนผลงานแก่นักเรียน ครูผู้สอนควรรับฟังความคิดเห็นของปราชญ์ท้องถิ่น และให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินให้คะแนนด้วย

4. ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดนราธิวาส ไม่ได้มอบหมายให้ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียนในแหล่งเรียนรู้หรือสถานประกอบการของปราชญ์ท้องถิ่นในลักษณะตลอดภาคเรียน

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของผู้บริหาร

จากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดของผู้บริหาร พบว่า

ด้านนโยบาย

ในปัจจุบันจุดมุ่งหมายของการศึกษามีได้มุ่งเพียงแต่ให้คนมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และเตรียมบุคคลเพื่อประกอบอาชีพในตลาดแรงงานเพียงเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาเพื่อชีวิตที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในศิลปวิทยาการ ขนบธรรมเนียมประเพณี ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีความรัก และผูกพันกับท้องถิ่น ประกอบกับมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นในเรื่องการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ระบบการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่ง (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ผู้บริหารจึงมีบทบาทอย่างมากในการตอบรับนโยบายและนำมาดำเนินการในสถานศึกษาของตน ไม่ว่าจะเป็นการจัดเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน การจัดงบประมาณ การจัดอาคารสถานที่ การจัดบริการวัสดุหลักสูตร การนิเทศติดตามผล การใช้หลักสูตร และการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ซึ่งนิตยา บุตรศรี (2542) กล่าวว่า ในการวางนโยบายและวิธีการดำเนินงานจะต้องประกอบด้วยเป้าหมายที่สำคัญ มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในส่วนของกรวิจัยพบว่าผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการ

จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านนโยบาย โดยพบว่ามีปัญหาดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ในด้านนโยบายพบว่ามีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งในด้านนี้ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้ ปัญหาด้านจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพ และความเป็นอยู่ในลักษณะภาพรวม ซึ่ง กรมวิชาการ (2533) ได้กำหนดให้จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ครอบคลุมสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบสังคมรอบโรงเรียน และ นิตยา บุตรศรี (2542) ยังได้กล่าวว่า ทางโรงเรียนควรจะได้ทำการสำรวจสภาพภูมิปัญญาชาวบ้านที่เหมาะสมต่อการนำมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งปัญหาในด้านนี้สอดคล้องกับ วีรนุช ปิณฑวนิช (2543) ที่กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาแต่ละแห่งยังไม่มีมีการวิเคราะห์สภาพสังคมและความต้องการของท้องถิ่น ทั้งยังไม่มีการจัดทำระบบข้อมูลท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ สำหรับที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาหลักสูตร และที่สำคัญยังไม่มีมีการนำเอาชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมวางแผนและพัฒนาหลักสูตรอย่างจริงจัง

ประเด็นปัญหาต่อมา คือ ปัญหาการจัดสัมมนาการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า การฝึกอบรมให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้แก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังไม่ทั่วถึง และไม่ตรงกับความต้องการของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องและผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร และขาดความคิดริเริ่มในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นของโรงเรียน สอดคล้องกับ นิตยา บุตรศรี (2542) ที่ว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการประชุม อบรม สัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้น ยุทธศักดิ์ สมแสน (2535) ได้เสนอว่า ผู้บริหารควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรโดยการกระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัดอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในเรื่องดังกล่าว ผู้บริหารมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการไปรับการอบรมสัมมนา จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งต้องได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณในการฝึกอบรม สัมมนา ผู้บริหารจึงต้องวางแผน และเตรียมงบประมาณ เพื่อพัฒนาบุคลากรในส่วนนี้ไว้ด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัญหาในเรื่องจัดทำระบบบริหารการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน ซึ่ง กรมวิชาการ (2539) ได้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน โดยนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในชุมชน และพบว่ามีปัญหาสอดคล้องกับ ดีพะลี้ อะตะบุ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) ที่กล่าวว่า การสอนที่โรงเรียนจะสะดวกกว่าสอนในชุมชน โดยเฉพาะสะดวกในเรื่องของเวลา ดังนั้นในการบริหารการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนจึงมีปัญหา

ปัญหาที่สำคัญอีกประการ คือ ปัญหาจัดระบบค่าตอบแทนแก่ปราชญ์ท้องถิ่นอย่าง สมเกียรติและเป็นกำลังใจ กล่าวคือ โรงเรียนได้เบิกจ่ายค่าตอบแทนให้ปราชญ์ท้องถิ่นล่าช้า ส่วน ค่าตอบแทนที่ปราชญ์ท้องถิ่นได้รับเป็นจำนวนน้อยไม่คุ้มกับเวลาที่เสียไป รวมทั้งปราชญ์ท้องถิ่น ไม่เข้าใจระบบค่าตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ที่กล่าวว่า โรงเรียนไม่ มีความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น เนื่องจากไม่ให้ความร่วมมือหรือให้น้อย เช่นเดียวกับจากการสัมภาษณ์ กัมฮวด แซ่ลิ้ม (สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2545) ที่ได้ให้ความเห็นว่า การ เบิกจ่ายค่าตอบแทนของโรงเรียน ทำไปตามขั้นตอน และใช้เวลามาก และปราชญ์ท้องถิ่นไม่เข้าใจ ระบบค่าตอบแทน เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาศ (2536) ที่กล่าวสนับสนุนว่า โรงเรียนขาดความพร้อม ด้านงบประมาณไม่เพียงพอ และ อังกุล สมคะเนย์ (2535) ที่กล่าวว่า ไม่ได้รับการสนับสนุนใน ด้านนโยบายเพียงพอ ตลอดจนผู้บริหารและครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญา ชาวบ้านและการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น รวมทั้ง วัฒนา ชูเดช (2535) ได้กล่าวสนับสนุน เพิ่มเติมว่า ในการเชิญวิทยากรมาสอน มีปัญหาในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนให้วิทยากรได้ล่าช้า

สรุปได้ว่า ในด้านนโยบายผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นระดับปัญหาปานกลาง ซึ่ง ปัญหาที่มีระดับมากที่สุด คือ ปัญหาการจัดสัมมนาการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ หลักสูตรที่พึงประสงค์ เนื่องจากผู้บริหารยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่ วีรนุช ปิณฑวนิช (2543) สนับสนุนว่า ผู้รับผิดชอบทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติยังไม่ตระหนัก ถึงความสำคัญและไม่เข้าใจถึงความหมายแก่นแท้ของหลักสูตรท้องถิ่น

ด้านการดำเนินงาน

ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการดำเนินงาน โดยพบว่ามีปัญหาดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ในด้านการดำเนินงานพบว่า มีระดับปัญหาปานกลาง ซึ่งในด้านนี้ผู้บริหารมีความคิดเห็น ว่าปัญหาที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้ ปัญหาการจัดทำโครงสร้างรายวิชาที่สอดคล้องและสนองความ ต้องการของท้องถิ่นในสิ่งที่จะไปเสริมหรือพัฒนางานอาชีพเดิมในท้องถิ่น หรือสร้างงานอาชีพ ใหม่ๆ ที่สามารถพัฒนางานศิลปะท้องถิ่น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ ศรีโพธิ์ กลิ่นมาลี (สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2543) ที่ว่าโรงเรียนไม่ได้มีการวางแผนกับปราชญ์ท้องถิ่น รวมทั้งรายวิชา บางตัวลงทุนสูง นักเรียนจึงไม่สนใจนำไปประกอบเป็นอาชีพ โรงเรียนจึงมีปัญหาเรื่องการจัดทำ รายวิชาที่จะไปเสริมพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น และสอดคล้องกับ อังกุล สมคะเนย์ (2535) ได้ กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและการ พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ปัญหาในการจัดทำแผนการสอนที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ดังที่ กรมวิชาการ (2539) ได้เสนอวิธีการในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าควรมี

การวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น และกรมวิชาการ (2542) ได้อธิบายว่า ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นด้วยที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยให้เหตุผลว่าการจัดการเรียนการสอนจะได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยในท้องถิ่น ซึ่งปัญหาในเรื่องนี้ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ ณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) ที่ว่า ครูกับปราชญ์ท้องถิ่นร่วมกันเตรียมเนื้อหาสาระความรู้ที่จะนำไปสอนให้กับนักเรียน ในขณะที่จากการสัมภาษณ์ ตีเพลี อะตะบุ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) ได้กล่าวสนับสนุนปัญหานี้ว่า ผู้บริหารมักจะเข้าใจว่า ปราชญ์ท้องถิ่นไม่สามารถร่วมทำแผนการสอนได้ เพราะปราชญ์ท้องถิ่นไม่ได้จบการศึกษาด้านครู

ปัญหาต่อมา คือ ปัญหาการถ่ายทอดความรู้โดยตรงแก่นักเรียนพร้อมกับครูผู้สอนของ ปราชญ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ แวอาแซ สาและ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) ที่ว่า ปราชญ์ท้องถิ่นมักจะไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกับครู ตั้งแต่เริ่มต้น และขัดแย้งกับผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2542) ที่กล่าวว่า ในการถ่ายทอดความรู้ร่วมกับครูผู้สอน ไม่พบปัญหาแต่ประการใด ซึ่งประเด็นปัญหาข้อนี้ทางผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหามากที่สุดในด้านการดำเนินงาน

ประเด็นปัญหาต่อมา คือ การจัดโครงการเสริมทักษะการสืบค้น รวบรวมข้อมูล เพื่อประมวลความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น ดังที่ กรมวิชาการ (2539) ได้กล่าวว่า ควรเน้นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีชีวิตและความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมุ่งหมายให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของชุมชน ซึ่งในการที่ความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้นนั้น บางครั้งยังต้องมีการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่หรือศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ซึ่ง กรมวิชาการ (2542) ยังกล่าวว่า การให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชนแล้วนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าสิ่งที่โรงเรียนดำเนินการเป็นการฝึกให้นักเรียนมีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ได้ลงมือปฏิบัติ ทั้งโดยการคิด และการวางแผนใน ส่วนที่ตนรับผิดชอบและที่ทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าเป็นการยุ่งยากที่จะให้นักเรียนฝึกทักษะการสืบค้นรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะนักเรียนต้องออกไปสำรวจนอกสถานที่ รวมทั้ง ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ยังได้อธิบายไว้ว่า ผู้บริหารไม่ได้ให้การสนับสนุนการใช้หลักสูตรของครู

และปัญหาข้อสุดท้ายในด้านนี้ คือ การมุ่งเน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาตัวผู้เรียน ปัญหาเกิดจากการที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นที่ ผู้สอนและผู้ประเมินเป็นคนละคนกัน ดังคำสัมภาษณ์ของ อับดุลอาซิ ะรียายอ (สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2545) ที่ได้กล่าวว่า ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีโอกาสได้ตัดสินใจให้คะแนนแก่นักเรียน หน้าทีนี้เป็นหน้าที่ของครูศิลปศึกษาเพียงผู้เดียว

สรุปได้ว่า ในด้านการดำเนินงาน ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปัญหาปานกลาง ปัญหาที่มีระดับมากที่สุดในด้านนี้ คือ ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงแก่นักเรียนพร้อมกับครูผู้สอน เพราะปราชญ์ท้องถิ่นไม่ได้มีโอกาสในการทำงานร่วมกับครูผู้สอนเท่าที่ควร

ด้านผลการดำเนินงาน

ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการดำเนินงาน โดยพบว่ามีปัญหาดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง และมีปัญหาสำคัญ คือ ปัญหาในเรื่องนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในความคิด การแก้ปัญหา กระบวนการสร้างสรรค์ของปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่ง กรมวิชาการ (2542) ได้กล่าวถึงผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียนไว้ว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีในเรื่องศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่นักเรียนได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับที่ แวอาแซสาและ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) ที่ว่า นักเรียนมักจะขาดความรู้ความเข้าใจในการคิดแก้ปัญหาในกระบวนการสร้างสรรค์ในบ่อยครั้ง ทำให้นักเรียนต้องคอยให้ปราชญ์ ท้องถิ่นคอยแนะนำ อยู่ตลอดเวลา สิ้นเปลืองเวลา และการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่องอีกด้วย

ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง และปัญหาสำคัญ คือ ปัญหาในการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เชิงซึมซับคุณค่าในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งปัญหาข้อนี้ผู้บริหารเห็นว่ามีปัญหามากที่สุดในด้านผลการดำเนินงาน และปัญหานี้ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ กรมวิชาการ (2542) ที่กล่าวว่า โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น กล่าวคือ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เชิงซึมซับในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยากเพราะเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถของครูผู้สอน สอดคล้องกับที่ เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาศ (2536) ที่อธิบายว่า โรงเรียนขาดความพร้อมด้านบุคลากร และ อังกุล สมคะเนย์ (2535) ที่ว่า ครูขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ขั้นตอนที่จะนำนักเรียนไปเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นยังมีปัญหาจากหลายสาเหตุ ดังที่ วิจิตร ไชยศิลป์ (2537), กรมวิชาการ (2542) และ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ที่พอสรุปได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ระเบียบราชการที่ไม่เอื้อให้ครูผู้สอนทำงานร่วมกับชุมชน และขาดแหล่งประกอบการสนับสนุน เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคในการที่โรงเรียนจะสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้เชิงซึมซับคุณค่าในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง และปัญหาสำคัญ คือ ปัญหาในเรื่องการเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น กับระบบการศึกษาของโรงเรียนในชุมชน สอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ที่กล่าวไว้ว่า โรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่นหรือได้รับน้อย และ อลิศรา ชูชาติ (2544) ที่อธิบายว่า บุคลากรในชุมชน ได้แก่ ผู้รู้ นักวิชาการ ปราชญ์ชุมชน และครอบครัวไปจนถึงปัจเจกชนที่เป็นสมาชิกของชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียน ส่วนองค์กรในชุมชน ได้แก่ องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบการ สถาบันศาสนาและสถาบันอื่นๆ ในสังคม บุคลากรและองค์กรเหล่านี้จะต้องได้รับโอกาสให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาของชาติ ซึ่งขณะนี้หลายฝ่ายกำลังวิตกกังวล และตั้งประเด็นที่เกี่ยวกับการศึกษา ทั้งในเรื่องความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งศักยภาพของบุคคลและองค์กร เพราะในอดีต การจัดการศึกษาของประเทศมักชี้ดวงจำกัดให้บุคลากรของโรงเรียน นักวิชาการและนักการศึกษาเป็นแกนหลักสำคัญ โอกาสในการมีส่วนร่วมของบุคลากรและองค์กรเหล่านี้จึงอยู่ในระดับน้อยมาก

สรุปได้ว่า ในด้านผลการดำเนินงาน ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาพบว่าปัญหาสำคัญที่ผู้บริหารเห็นว่าปัญหาที่มีระดับมากที่สุด คือ ปัญหาการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เชิงวิชาชีพคุณค่าในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นในระดับปัญหาปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านนโยบาย การดำเนินงาน และผลการดำเนินงาน โดยมีปัญหาสำคัญมากที่สุดในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านนโยบาย คือ จัดสัมมนาการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์
2. ด้านการดำเนินงาน คือ ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงแก่นักเรียนพร้อมกับครูผู้สอน
3. ด้านผลการดำเนินงาน คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เชิงวิชาชีพคุณค่าในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ภาพรวมมีระดับปัญหาปานกลาง อาจจะเป็นเนื่องจากผู้บริหารพิจารณาตามแง่มุมของผู้วางแผนจัดการการบริหารซึ่งต้องมองในแง่ดีหรือสร้างสรรค์อยู่เสมอ และ นิตยา บุตรศรี (2542) กล่าวว่า ผู้บริหารทุกคนระบุว่าไม่ประสบปัญหานั้น ผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุเนื่องมาจากข้อจำกัดของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ในด้านการสื่อความหมาย ความรู้ ความเข้าใจ หรือการมองข้ามประเด็นของ

ปัญหาไม่ครอบคลุมทุกด้านเป็นไปได้ว่าปัญหานั้น อาจจะไม่ีผลกระทบโดยตรงต่อการบริหาร และบริการหลักสูตร จึงทำให้มองข้ามประเด็นเหล่านี้ไป สำหรับปัญหาที่ควรแก้ไขมากที่สุดในที่นี้ คือ ด้านนโยบาย โดยเฉพาะในเรื่องการเปิดโอกาสให้มีการจัดสัมมนาการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์ ซึ่ง รัตนะ บัวสนธิ (2535) กล่าวว่า ความไม่เชี่ยวชาญและไม่ใส่ใจทางวิชาการอย่างเพียงพอของผู้บริหารโรงเรียน มีแนวโน้มทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นพื้นฐานทางความใส่ใจทางวิชาการของครูที่แตกต่างกัน ก็ทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบผลต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีการสนับสนุนและแก้ไขเป็นอย่างยิ่ง เพราะนโยบายเปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ผู้บริหารส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า โรงเรียนขาดความพร้อมในการร่วมมือกับปราชญ์ท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา รวมทั้งปราชญ์ท้องถิ่นขาดโอกาสในการร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่ว่า ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการยอมรับและขาดการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบโรงเรียน และ มะลิฉัตร เตืออานันท์ (2543) ที่กล่าวว่า ครูศิลปะควรเลือกสรรบุคคลสำคัญของท้องถิ่น เช่น ศิลปินพื้นบ้าน ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ นอกจากนักเรียนจะได้ความรู้หรือทักษะจากผู้รู้ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยตรง นักเรียนยังเห็นความสำคัญและคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย

นอกจากนี้ผู้บริหารยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีจำนวนค่อนข้างน้อย ไม่หลากหลาย จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่หลากหลายตามไปด้วย เนื่องจากมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนค่อนข้างน้อย (สามารถ จันทรสุรย์ และประทีป อินแสง, 2541) ดังที่โรงเรียนขาดเอกสารและแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาค้นคว้า (เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาศ, 2536)

และสุดท้ายคือ ขาดการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องเวลา การเดินทาง และขาดแคลนยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ จีรวรรณ ช่างสำลี (2529) ซึ่งกล่าวว่า เกิดจากปัญหาในเรื่องงบประมาณ ความปลอดภัยในการเดินทาง ครูไม่มีเวลา ไม่มีชั่วโมงพิเศษ วิทยากรอยู่ไกลติดต่อไม่สะดวก และ สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529) ที่อธิบายว่ามีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการติดต่อวิทยากรซึ่งอยู่ห่างไกลโรงเรียน ครูไม่มีเวลา เสียค่าใช้จ่ายสูง และผู้รู้หรือผู้ชำนาญไม่ค่อยมีเวลา

ว่างพอ นอกจากนี้การได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายจากผู้บริหารอย่างเพียงพอก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง

2.2 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูศิลปศึกษา

จากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดของครูศิลปศึกษา พบว่า

ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาน้อย โดยปัญหาที่สำคัญมีหลายประการ คือ ในเรื่องความรู้ที่ครูศิลปะมุ่งสอนให้นักเรียนมีความรู้ในการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ที่ผสมผสานกับความรู้ท้องถิ่น เพื่อการคิดและพัฒนางานศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งปัจจุบันจะเห็นว่านโยบายของรัฐบาลมุ่งส่งเสริมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แนวทางการพัฒนานี้จึงเป็นแนวทางการส่งเสริมและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยมีกิจกรรมทางการตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชนบท เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ และนำไปสู่เป้าหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากร และวางรากฐานที่สำคัญของประเทศและสังคมไทย (กระทรวงมหาดไทย, 2544) ดังนั้นครูจึงมุ่งค้นคว้าพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ผสมผสานกับความรู้ท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แต่ปัญหาจะมีอยู่บ้าง เนื่องจากธรรมชาติของศิลปะพื้นบ้าน ไม่ต้องการความเปลี่ยนแปลง แต่รักษาความเป็นเอกลักษณ์ กรรมวิธีการผลิต ในรูปแบบดั้งเดิม (กรมวิชาการ, 2530)

ปัญหาต่อมา คือ เรื่องทัศนคติ พบว่ามีปัญหาเรื่องครูศิลปะมุ่งสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจเห็นคุณค่างานศิลปะพื้นบ้านและร่วมมือกับชุมชนในกิจกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับงานภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ ณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) ที่พบว่านักเรียนให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าศิลปะพื้นบ้านน้อย และได้เสนอว่าควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญเกิดความรัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของงานศิลปะที่ปรากฏอยู่ในศิลปะพื้นบ้านอย่างแท้จริง

และเรื่องความสามารถ ที่มีจุดประสงค์เพื่อมุ่งสอนให้นักเรียนสามารถสืบค้น วิเคราะห์ ประมวลข้อมูลงานศิลปะพื้นบ้านได้อย่างเป็นระบบ ดังที่ กรมวิชาการ (2539) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนว่า ควรเน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบเป็นวิทยาศาสตร์ ส่วน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 ข้อ 3 และ นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่มีเป้า

หมายตาม ข้อ 4 ให้มีระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาไทยที่ทันสมัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกระดับโรงเรียน ดังนั้น ครูศิลปศึกษาจึงเริ่มสืบค้น วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลงานศิลปะพื้นบ้าน และข้อปัญหาสอดคล้องกับ สามารถ จันทรสุรีย์ และ ประทีป อินแสง (2541) ที่กล่าวว่า ปัญหาอาจเนื่องจากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนค่อนข้างน้อย ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการสืบค้น วิเคราะห์ ประมวลผลข้อมูลงานศิลปะพื้นบ้านได้อย่างเป็นระบบของนักเรียน

สรุปได้ว่า ในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปัญหาน้อย เมื่อพิจารณาพบว่าปัญหาสำคัญมีปัญหามีระดับมากที่สุด คือ จุดประสงค์การเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนสามารถสืบค้น วิเคราะห์ ประมวลงานศิลปะพื้นบ้านได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเกิดจากครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และไม่มีเวลาในด้านการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ รวมถึงขาดระบบข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านการดำเนินการ

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง โดยปัญหาที่สำคัญในแต่ละด้าน คือ

ในการเตรียมการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการวางแผนและเตรียมการสอน ดังที่ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวโดยสรุปไว้ว่า ครูไม่มีเวลาศึกษาหลักสูตรก่อน ครูไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ ครูผู้สอนมีภาระงานสอนมากหรือรับผิดชอบงานหลายอย่าง จึงไม่มีเวลาที่จะศึกษาหรือจัดทำ สอดคล้องกับ อัครพล เดชะพหุล (2538) ที่กล่าวว่าสิ่งที่ทำให้การวางแผนและเตรียมการสอนเป็นอุปสรรค คือ แหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมของครูและนักเรียนที่ครูศิลปศึกษาประสบปัญหาค่อนข้างมากนั้น อาจเป็นเพราะว่าในส่วนภูมิภาคนั้น ขาดแคลนแหล่งความรู้วิทยากรต่างๆ ซึ่งส่วนมากมักจะอยู่ในตัวเมือง หรือในส่วนกลางเป็นหลักโดยเฉพาะแหล่งความรู้ด้านศิลปะแล้วนับว่ามีน้อยมาก ซึ่งแม้แต่ภายในห้องสมุดของโรงเรียนเองก็หาหนังสือที่เกี่ยวกับศิลปศึกษาได้น้อยมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหนังสือเหล่านี้มีราคาค่อนข้างแพง เพราะมีตลาดในวงแคบ หาซื้อตามภูมิภาคได้ยาก ทำให้ครูศิลปศึกษาไม่สามารถศึกษาหาข้อมูลเพื่อวางแผนและเตรียมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ ณัฐยา ทิพย์รัตน์ (2543) กล่าวว่า ครูเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนเกิดการสำเร็จผลอย่างแท้จริง ดังนั้นพอสรุปได้ว่าการที่ครูศิลปศึกษามักจะมีปัญหาในการวางแผนและเตรียมการสอนนั้น เนื่องมาจากครูไม่มีเวลา ขาดความรู้ ขาดความเข้าใจ ขาดประสบการณ์ ขาดแหล่งศึกษาหาข้อมูล และมีภาระงานสอนมาก ทำให้เป็นปัญหาต่อการวางแผนและเตรียมการสอนของครูเป็นอย่างมาก

ในด้านการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการสอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษางานศิลปะที่บ้านในแหล่งเรียนรู้ โดยรับการถ่ายทอดตรงจากครูช่างหรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่ง ญัฐยา ทิพรัตน์ (2543) กล่าวว่า ครูควรนำนักเรียนไปศึกษาเพิ่มเติมนอกสถานศึกษาหรือไปศึกษาร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน และพบว่า มีข้อปัญหาสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวรรณ ช่างสำลี (2529) ที่พบว่า การใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนประกอบการสอนนั้นมีประโยชน์มาก แต่มีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องงบประมาณ สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529) ว่ามีปัญหาในเรื่องการติดต่อวิทยาการซึ่งอยู่ห่างไกลโรงเรียน ครูไม่มีเวลา เสียค่าใช้จ่ายสูง และผู้รู้หรือผู้ชำนาญไม่ค่อยมีเวลาว่างพอ และสอดคล้องกับ อัครพล เดชะพกุล (2538) ที่กล่าวว่า ปัญหาของครูศิลปศึกษา คือ ได้รับมอบหมายงานพิเศษจากทางโรงเรียนมากเกินไป ซึ่งครูศิลปะประสบปัญหาในระดับค่อนข้างมาก นอกจากนี้จำนวนนักเรียนที่มากเกินไปทำให้การควบคุมนักเรียน หมดออกไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ทำได้ยากลำบาก ซึ่ง สังคม ทองมี (2533) กล่าวว่า ควรลดจำนวนนักเรียนให้มีความพอเหมาะเพื่อที่จะสังเกตพัฒนาการทางศิลปะได้ง่าย จึงพอสรุปได้ว่า การที่ขาดงบประมาณสนับสนุนจากโรงเรียน วิทยาการหรือปราชญ์ท้องถิ่นอยู่ไกลจากโรงเรียน ครูไม่มีเวลา มากพอเนื่องจากมีภาระงานสอนมากเกินไป จำนวนนักเรียนที่มากเกินไป และประสบการณ์ในการสอนของครูน้อย จึงทำให้เป็นปัญหาต่อการสอนโดยพานักเรียนไปศึกษางานศิลปะที่บ้านในแหล่งเรียนรู้หรือสถานประกอบการ โดยรับการถ่ายทอดจากครูช่างหรือปราชญ์ท้องถิ่น

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการจัดทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อศึกษาภาพรวมงานศิลปะของชุมชน สอดคล้องกับ สำนักงานศึกษาธิการ เขต 1 (2523) ที่พบว่า มีปัญหาสำคัญ คือ ขาดแหล่งค้นคว้าของนักเรียน และวิบูลย์ จันทร์แย้ม (2531) พบว่า วิธีการสอนศิลปศึกษาที่ครูศิลปะใช้น้อยที่สุด คือ การศึกษานอกสถานที่ จะเห็นว่าปัญหาเกิดจากการที่ขาดแหล่งค้นคว้าหรือพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนได้ไปศึกษางานศิลปะของชุมชน อีกประการหนึ่งอาจเนื่องจากระยะทางไปพิพิธภัณฑ์ซึ่งไกลจากโรงเรียนมาก สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ ตีพะลี อะตะบู่ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) ที่ว่า พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะที่จะนำนักเรียนไปศึกษามีระยะทางห่างไกลจากโรงเรียนมาก ทำให้เสียเวลา ไม่สะดวกในการจัดหารถสำหรับเดินทางและไม่สามารถนำนักเรียนไปได้ และในเรื่องนี้พบว่า มีปัญหามากที่สุดในด้านการเรียนการสอน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนับว่าเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ในงานศิลปะที่บ้านอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง

อุปกรณ์การเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการเลือกวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ที่เหมาะสม สามารถใช้ทดแทนในการปฏิบัติงานศิลปะของนักเรียน สอดคล้องกับ ต่อต้าน ธารีเกษ (2538) ที่กล่าวถึงปัญหาสำคัญด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน คือ เรื่องการ

ใช้วัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมทางทัศนศิลป์ และการผลิตสื่อการสอนโดยใช้วัสดุท้องถิ่น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ครูส่วนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการผลิตและการใช้สื่อการสอนจากวัสดุท้องถิ่น สอดคล้องกับ บรรจง บุญการี (2532) ที่ว่า ครูขาดความรู้ในการเลือกใช้สื่อและการผลิตสื่อการสอน การมีชั่วโมงสอนมากจนไม่มีเวลาในการผลิตสื่อผลจากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนแก่ครูศิลปะให้เข้ารับการอบรม เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอน โดยเฉพาะสื่อที่ผลิตและหาได้ง่ายจากท้องถิ่น และ วิบูลย์ จันทร์แย้ม (2531) ที่กล่าวว่า วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานหาซื้อได้ยาก

สรุปได้ว่า ในด้านการดำเนินการมีระดับปัญหาปานกลาง และพบว่ามีปัญหาในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมการสอน การสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งปัญหาที่มีระดับมากที่สุด คือ จัดทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อศึกษาภาพรวมงานศิลปะของชุมชน และในเรื่องอุปกรณ์การเรียนการสอนพบว่ามีปัญหาน้อยที่สุดในด้านการดำเนินการ

ด้านการวัดและประเมินผล

ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีระดับปัญหาปานกลาง โดยปัญหาสำคัญคือการวัดและประเมินผลก่อนและหลังเรียน โดยครูศิลปะศึกษาขาดการวัดและประเมินผลก่อนเรียน แต่จะทำการสังเกตระหว่างการเรียนการสอนและประเมินผลหลังเรียนเป็นส่วนใหญ่ ดังที่ อัครพล เตชะพหุล (2538) ที่กล่าวว่า ครูศิลปะศึกษาส่วนมากสอนโดยเน้นภาคปฏิบัติ การวัดและประเมินผลจึงเน้นอยู่ที่การตรวจผลงานและการสังเกต ส่วนวิธีการสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีการวัดความรู้ความเข้าใจนั้น พบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สอดคล้องกับ สังคม ทองมี (2533) ที่พบว่า ครูศิลปะศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ไม่สามารถประเมินผลได้ บรรลุจุดมุ่งหมาย และจากคำสัมภาษณ์ของ ดีพะสี อะตะบุ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) ที่กล่าวว่า ครูศิลปะมักจะได้วัดและประเมินผลก่อนที่จะสอน แต่จะทำการวัดและประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยจะเน้นประเมินที่ตัวผลงานศิลปะที่บ้านที่นักเรียนทำมากกว่า ประเมินกระบวนการทำงาน ซึ่งอาจจะเกิดจากการที่ครูขาดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบนั่นเอง นอกจากนี้ ประเทิน มหาจันทร์ (2531) ยังกล่าวถึงปัญหาการวัดและประเมินผลว่า การประเมินผลงานศิลปะย่อมต้องใช้เกณฑ์ส่วนบุคคลของผู้ประเมินเช่นกัน ซึ่งมีทั้งคนชอบ ไม่ชอบ มีทั้งความลำเอียง มีทั้งความอิจฉาริษยา ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้อาจมีส่วนให้การประเมินผลเกิดความผิดพลาด ผิดความจริง ดังนั้น ในการประเมินผลทางศิลปะ ผู้ประเมินจึงต้องทำใจให้เป็นกลาง และที่สำคัญก็คือ ต้องมีความเข้าใจในศิลปะศึกษาให้ถูกต้อง

สรุปได้ว่า ในด้านการวัดและประเมินผล ปัญหาที่มีระดับมากที่สุดของครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ คือ ปัญหาการวัดและประเมินผลก่อนและหลังเรียน โดยสาเหตุน่าจะมาจากตัวครูผู้สอนเป็นสำคัญ

จากการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับปัญหาปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยมีปัญหาสำคัญมากที่สุดในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน คือ สามารถสืบค้น วิเคราะห์ ประมวลข้อมูลงานศิลปะพื้นบ้านได้อย่างเป็นระบบ
2. ด้านการดำเนินการ คือ การจัดทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อศึกษาภาพรวมงานศิลปะท้องถิ่นของชุมชน
3. ด้านการวัดและประเมินผล คือ การวัดและประเมินผลก่อนและหลังเรียน

การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูศิลปศึกษา พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหามากที่สุดคือ การเรียนการสอน เนื่องจากขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูศิลปศึกษาต้องอาศัยทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ศิลปะพื้นบ้านที่จะสอน การติดต่อกับหน่วยงานหรือบุคคลนอกโรงเรียน และอื่นๆ ดังนั้นครูศิลปศึกษาจึงมีความเห็นว่าในด้านนี้เป็นด้านที่มีปัญหาและหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ส่วนในด้านที่ปัญหาน้อยที่สุด คือ จุดประสงค์การเรียนการสอน พบว่าในด้านนี้เป็นขั้นตอนเริ่มต้น และหลักสูตรได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรไว้ก่อนแล้ว จึงไม่ค่อยมีปัญหานัก

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

จากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีประเด็นปัญหาสำคัญดังต่อไปนี้ โรงเรียนขาดความพร้อมในด้านต่างๆ คือ ขาดแคลนปราชญ์ท้องถิ่นที่จะมาสอนในวิชาศิลปศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529) และ เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาศ (2536) ที่สรุปได้ว่าโรงเรียนขาดความพร้อมด้านบุคลากร ผู้รู้หรือผู้ชำนาญไม่มีเวลาพอ ขาดงบประมาณการจัดจ้างหรือตอบแทนให้แก่ปราชญ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับ วัฒนา ชูเดช (2535) และ จีรวรรณ ช้างสำลี (2529) ที่กล่าวว่า การเชิญวิทยากรมาสอนมีปัญหาในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนให้วิทยากรทำได้ล่าช้า และสถานที่การปฏิบัติงานไม่เหมาะสม ดังที่ เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาศ (2536) กล่าวว่า โรงเรียนขาดความพร้อมในด้านอาคาร สถานที่

ประเด็นปัญหาต่อมาที่ครูศิลปะศึกษาเสนอแนะ คือ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมกับความต้องการ ซึ่ง ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้อธิบายว่า โรงเรียนไม่อาจจัดหาวัสดุอุปกรณ์หรือสื่อต่างๆ ได้ตามต้องการ เนื่องจากทางกระทรวงหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการผลิตสื่อและเอกสาร ไม่สามารถผลิตได้ทันและเพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียน และต่อต้านธารีเกษ (2538) กล่าวว่า ครูสอนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในผลิตและใช้สื่อการสอน จากวัสดุท้องถิ่น ดังนั้นครูจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อให้สามารถจัดวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้เพียงพอและเหมาะสมกับท้องถิ่น

ปัญหาต่อมา คือ ครูศิลปะขาดการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ดังที่ เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาค (2536) และจิรวรรณ ช่างสำลี (2529) ที่กล่าวสรุปว่า โรงเรียนขาดเอกสารหรือแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาค้นคว้า และขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดเก็บข้อมูล รวมทั้งขาดเอกสารแนะนำแหล่งวิทยาการในชุมชนให้นักเรียน

ปัญหาสุดท้าย คือ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ไกล ทำให้เสียเวลาเดินทาง ดังที่ ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามีปัญหาในเรื่องการติดต่อวิทยาการซึ่งอยู่ห่างไกลโรงเรียน ครูไม่มีเวลา เสียค่าใช้จ่ายสูง และผู้รู้หรือผู้ชำนาญไม่ค่อยมีเวลาว่างพอ ดังนั้นทางผู้บริหารจึงควรให้การสนับสนุนนโยบายการนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและพยายามสนับสนุนในด้านงบประมาณการเดินทาง ความสะดวกในการติดต่อและดำเนินการทั้งในโรงเรียนและชุมชนอย่างเต็มความสามารถ

2.3 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของปราชญ์ท้องถิ่น

จากการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของปราชญ์ท้องถิ่น พบว่า

การจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน

ในเรื่องปัญหาการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนของปราชญ์ท้องถิ่น พบว่า

โรงเรียนขาดการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ปราชญ์ท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ดังที่ แวอาแซ สาสและ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) กล่าวว่า ปราชญ์ท้องถิ่นไม่ได้โอกาสในการวิเคราะห์ ร่าง และประเมินหลักสูตรของสถานศึกษา โดยส่วนมากโรงเรียนจะจัดทำหลักสูตรเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ซึ่งเหตุผลที่ผู้บริหารหรือครูไม่เปิดโอกาสให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วม รัตนะ บัวสนธิ์ (2535) พบว่าเกิดจาก ความไม่เชี่ยวชาญและไม่ใส่ใจทางวิชาการอย่างเพียงพอของผู้บริหารโรงเรียน อีก

ประการหนึ่ง คือ ประชาชนท้องถิ่นนั้นไม่มีความรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์จัดทำหลักสูตร ดังนั้นจึงควรต้องมีการสนับสนุนให้มีการอบรมสัมมนาแก่ประชาชนท้องถิ่นร่วมกับโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

ปัญหาอีกประการ คือ โรงเรียนไม่มีประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เนื่องจากในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระแสการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น เพิ่งจะเริ่มมีได้ไม่นานนัก ดังนั้นทั้งผู้บริหารและครูส่วนใหญ่จึงมีปัญหาในการจัดทำหลักสูตรเป็นอย่างมาก เพราะขาดประสบการณ์ และอีกเหตุผล รัตนะ บัวสนธิ์ (2535) กล่าวว่า เกิดจากความไม่ใส่ใจทางวิชาการอย่างเพียงพอของผู้บริหารโรงเรียนอีกด้วย

สรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญในการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนของประชาชนท้องถิ่น คือ ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนของประชาชนท้องถิ่น มีเพียงประชาชนท้องถิ่นจำนวนน้อยมากที่มีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตร โดยสืบเนื่องจากการที่มีผู้บริหารที่ให้ความสำคัญต่อการร่วมมือกับประชาชนท้องถิ่นอย่างจริงจัง แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อย ปัญหาจึงไม่สอดคล้องกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 57 ซึ่งมีสาระดังนี้คือ “ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน

สำหรับการวางแผนจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอนของประชาชนท้องถิ่น พบว่าปัญหาสำคัญซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน กล่าวคือ ขาดการมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนทั้งการตั้งจุดประสงค์การเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ อลิศรา ชูชาติ (2544) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาของประเทศมักยึดจำกัดให้บุคลากรของโรงเรียน นักวิชาการ และนักการศึกษาเป็นแกนหลักสำคัญ โอกาสในการมีส่วนร่วมของผู้รู้ประชาชนชุมชน เหล่านี้จึงอยู่ในระดับน้อยมาก นอกจากนี้การขาดการมีส่วนร่วมกับผู้สอนมีประเด็นย่อยดังนี้ ประเด็นปัญหาแรก คือ ประชาชนท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมกับครูศิลปศึกษาในการตัดสินใจให้คะแนนแก่นักเรียน โดยครูจะมีหน้าที่ตัดสินคะแนนเพียงผู้เดียว ดังคำสัมภาษณ์ของมือหามะนอร์ อาแล (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) ที่แสดงความเห็นว่า ประชาชนท้องถิ่นมักไม่ได้รับโอกาสในการตัดสินใจให้คะแนนผลงานของนักเรียน หน้าที่การให้คะแนนเป็นหน้าที่ของครูศิลปศึกษาเพียงผู้เดียว ประเด็นปัญหาต่อมา คือ ประชาชนท้องถิ่นไม่ได้วางแผนกำหนดเนื้อหาและ

กิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูศิลปศึกษา ดังที่ อับดุลอาซิ สะรียายอ (สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2545) ให้สัมภาษณ์ว่าปราชญ์ท้องถิ่นไม่ได้กำหนดเนื้อหาที่จะสอนและไม่ได้วางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูศิลปศึกษา แต่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านนี้เพียงคนเดียว ไม่ได้รับคำปรึกษาจากครูศิลปศึกษา เนื่องจากครูไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และไม่มีเวลาในด้านการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น (อังกุล สมคะเนย์, 2535; วิจิตร ไชยศิลป์, 2537) ประเด็นปัญหาสุดท้าย คือ ขาดการติดต่อล่วงหน้าจากครูศิลปศึกษาก่อนที่จะนำนักเรียนมาเรียนรู้กับปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งขัดแย้งกับ วิจิตร ไชยศิลป์ (2537) กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของปราชญ์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้รับการติดต่อโดยตรงจากครูผู้สอน นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน สอดคล้องกับ บรรจง บุญकारी (2532) ซึ่งพบว่า ครูส่วนมากจะมีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ และกรมวิชาการ (2535) ที่กล่าวว่า ค่าใช้จ่ายของนักเรียนในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะนั้น เป็นที่ทราบกันดีว่าวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ เช่น จ้ำพวงสี พู่กัน หรืออุปกรณ์อื่นๆ นั้นมีราคาค่อนข้างแพง ผู้ปกครองของนักเรียนที่ไม่เห็นความสำคัญของวิชาหรือที่มีปัญหาเรื่องค่าครองชีพ ก็จะไม่ให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายแก่นักเรียนในความปกครองของตน ซึ่งเมื่อนักเรียนไม่มีวัสดุอุปกรณ์ในการเรียน ก็เป็นภาระและเป็นปัญหาแก่ครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนขึ้นมาได้ ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนที่เป็นเครื่องช่วยที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้น ครูจึงต้องประยุกต์ใช้สื่อให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่นต่อไป

สรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอนของปราชญ์ท้องถิ่น คือ ขาดการมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน

สำหรับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียนนั้น ตามความคิดเห็นของปราชญ์ท้องถิ่นพบว่ามีปัญหาในหลายด้าน คือ

1. การถ่ายทอดเนื้อหา

ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญในการปฏิบัติ แต่ขาดความชำนาญในการถ่ายทอดและขาดทักษะการสอนในโรงเรียน ซึ่งเนื่องจากปราชญ์ท้องถิ่นเป็นบุคคลในชุมชน ซึ่งมีความรู้ความชำนาญในศิลปะพื้นบ้าน แต่ขาดความรู้ในการถ่ายทอดและขาดทักษะการสอนในโรงเรียน เพราะปราชญ์ท้องถิ่นบางคนไม่ได้จบการศึกษา หรือจบการศึกษาไม่สูง หรือไม่ได้จบการศึกษาด้านครุมาก่อน นอกจากนี้ยังพบว่าปราชญ์ท้องถิ่นไม่ถนัดพูดภาษาไทย เนื่องจากถนัดใช้ภาษายาวีใน

ชีวิตประจำวัน บางครั้งจึงจำเป็นต้องมีล่ามช่วยแปล เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ดังที่ ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2543) อธิบายถึงปัญหาการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่ามีปัญหาในการไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ตอบแทนจากการใช้ภาษาไทย รวมทั้งการพูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ทำให้พูดไม่ลื่นไหลเกิดความละอายน่ากลัว ทำให้การเรียนไม่มีประสิทธิภาพและเกิดความเบื่อหน่าย และประเด็นปัญหาสุดท้าย คือ ปราชญ์ท้องถิ่นสอนแต่ทฤษฎี ไม่เน้นการปฏิบัติจริง ขัดแย้งกับ กรมวิชาการ (2539) ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ดังนั้นปัญหาในการถ่ายทอดเนื้อหา พบว่า เกิดจากการที่ปราชญ์ท้องถิ่นขาดความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งปัญหาพื้นฐานความรู้ที่จบการศึกษาไม่สูง สอดคล้องกับ นิตยา บุตรศรี (2542) ที่ว่า มีปัญหาในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้รู้ที่โรงเรียนเชิญมาถ่ายทอดความรู้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนให้เข้าใจได้ง่าย เนื่องจากไม่มีความรู้ด้านวิธีการสอน

2. การสอนให้เห็นคุณค่าของปราชญ์ท้องถิ่นและองค์ความรู้ในท้องถิ่น

เวลาที่จำกัดในการศึกษาศิลปะพื้นบ้าน ทำให้นักเรียนไม่ซาบซึ้งในความงามของศิลปะพื้นบ้านเท่าที่ควร ดังคำสัมภาษณ์ของ ศรีโพธิ์ กลิ่นมาลี (สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2545) ที่กล่าวว่า เนื่องจากระยะทางที่ไกลจากโรงเรียนจึงทำให้มีเวลาค่อนข้างจำกัดในการนำนักเรียนไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนจึงมีเวลาน้อยในการศึกษาศิลปะพื้นบ้านอย่างจริงจัง

3. ความตั้งใจของนักเรียน

นักเรียนลงทะเบียนวิชาเรียนในลักษณะถูกบังคับเลือกมากกว่าเลือกเสรีตามใจชอบ ทำให้นักเรียนไม่สนใจเรียนเท่าที่ควร และ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า นักเรียนไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของรายวิชาท้องถิ่น และมุ่งเรียนวิชาสามัญเพื่อศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย

สรุปได้ว่า ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียน ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมาก นอกจากนี้ปัจจัยอื่นๆ เช่น เวลาที่จำกัด ระยะทางที่ไกลจากโรงเรียนของแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการขาดความมุ่งมั่นตั้งใจของนักเรียนส่งผลให้การถ่ายทอดของปราชญ์ท้องถิ่นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ผลเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การสอนโดยเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน พบว่า ปราชญ์ท้องถิ่นมีภาระหน้าที่มากอยู่แล้ว ไม่สามารถหาเวลาว่างมาสอนในห้องเรียนได้ สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529) ที่กล่าวว่า ผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลาว่างพอ นอกจากนี้การที่ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีความรู้ในด้านการเรียนการสอนเหมือนกับครูศิลปะ ทำให้ไม่สามารถสอนให้บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้ได้

2. การสอนโดยให้ครูไปรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่นพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้มาได้รับการถ่ายทอดหรือขอการคำปรึกษาหารือเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านจากปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อที่จะนำไปสอนในโรงเรียน ดังคำสนับสนุนของ นิตยา บุตรศรี (2542) ที่กล่าวว่า การที่ผู้บริหารจัดให้ครูผู้สอนได้ศึกษาความรู้จากผู้รู้จึงเป็นสิ่งที่ดี จะช่วยเติมเต็มคุณสมบัติที่ขาดหายไปให้ครูผู้สอนได้มีความรู้ในเนื้อหาของหลักสูตรอย่างสมบูรณ์ ปัญหาสอดคล้องกับ ดีพะลิว อดิระ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545) ซึ่งกล่าวว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะพื้นบ้านจากปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อนำไปสอนในโรงเรียนบ่อยนัก สำหรับครูศิลปศึกษานั้นมีความรู้ทางศิลปะพื้นบ้านน้อยจึงต้องอาศัยการเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน ดังที่ วัฒนา ชูเดช (2535) ที่ว่า ในด้านครูผู้สอนได้มีโอกาสพัฒนาทักษะและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับนักเรียน

3. การสอนโดยนำนักเรียนไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น พบว่าปราชญ์ท้องถิ่นที่มีโอกาสสอนในโรงเรียนมักจะไม่นำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นหรือสถานประกอบการของปราชญ์ท้องถิ่น เนื่องจากเสียเวลาในการเดินทางมาก ดังที่ อัครพล เดชะพุด (2538) ได้อธิบายว่า ประสบปัญหาค่อนข้างมากในเรื่องแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น นอกจากนี้ปัญหาอาจจะเนื่องมาจากในโรงเรียนมีขีดจำกัดด้านบุคลากร สถานปฏิบัติงาน วัสดุประกอบการสอนงบประมาณ ซึ่งทำให้ปราชญ์ท้องถิ่นไม่สะดวกในการนำนักเรียนออกไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น และปัญหาสำคัญอีกประเด็น คือ จำนวนนักเรียนที่มากเกินไปทำให้ไม่สะดวกในการสอนและทันตามเวลาการเรียน (ศรีโพธิ์ กลิ่นมาลี, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2545 ; อับดุลอาชี สะรียายอ, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2545 และ แวอาแซ สาและ, สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545)

4. ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามทัศนะของปราชญ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จ เพราะ นักเรียนทำได้ตามเกณฑ์ที่ปราชญ์ท้องถิ่นได้ตั้งไว้ ถึงแม้ว่าจะเป็นเกณฑ์ระดับต่ำที่ถูกปรับให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน ดังที่ กรมสามัญศึกษา (2523) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่ครูศิลปะน่าจะถือเป็นหลักในการประเมินผลนั้น ครูศิลปะควรให้ความสำคัญต่อพัฒนาการแห่งประสบการณ์ที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับระหว่างที่ทำการผลิตผลงานศิลปะนั้นๆ การประเมินจึงต้องคอยหมั่นสังเกตดูงานของนักเรียนและตัวนักเรียนด้วย จึงจะสามารถประเมินพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ไม่ประสบความสำเร็จเพราะปราชญ์ท้องถิ่นไม่สามารถประเมินได้เนื่องจากไม่ได้ประเมินผลงานของนักเรียน แต่ครูจะเป็นผู้รับผิดชอบตัดสินให้คะแนนแต่เพียงผู้เดียว ประเด็นต่อมาเพราะนักเรียนมีจำนวนมากเกินไป ทำให้ปราชญ์ท้องถิ่นไม่สามารถควบคุมการสอนได้เป็นระบบ นอกจากนี้ประเด็นที่อุปกรณ์ไม่มีคุณภาพและไม่เพียงพอ ทำให้ปราชญ์ท้องถิ่นไม่สามารถสอนให้นักเรียนปฏิบัติงานศิลปะพื้นบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนจึงมีแต่ความรู้ แต่ไม่สามารถปฏิบัติงานจริงได้

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ปราชญ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในการวิเคราะห์หลักสูตร ครูผู้สอนจึงเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตรและตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้เอง โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้คำแนะนำและร่วมวางแผนการสอน เพื่อไม่ให้เป็นภาระหรือสร้างความยุ่งยากให้แก่ปราชญ์ท้องถิ่นด้วย เนื่องจากปราชญ์ท้องถิ่นมีเวลาจำกัด ดังคำกล่าวของ ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529) ที่ว่าผู้รู้หรือผู้ชำนาญไม่ค่อยมีเวลาว่างพอ นอกจากนี้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นชาวบ้านที่มีความสามารถทางด้านศิลปะพื้นบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพ โรงเรียนควรจัดให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในวิชาที่ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญ ให้อิสระแก่ปราชญ์ท้องถิ่นที่จะถ่ายทอดความรู้ตามความถนัดของตนเอง ดังที่ กรมวิชาการ (2539) ได้กำหนดว่าในการจัดการเรียนการสอนควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น ความคิดเห็นอีกข้อ คือ ในการประเมินผลให้คะแนนผลงานแก่นักเรียน ครูผู้สอนควรรับฟังความคิดเห็นของปราชญ์ท้องถิ่นและให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินให้คะแนนด้วยทันทีที่เสร็จสิ้นการเรียนการสอน เพื่อเป็นการสนับสนุนการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) และความคิดเห็นที่สำคัญอีกข้อ คือ ในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ในจังหวัดนราธิวาสขาดการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะให้นักเรียนไปศึกษาจากปราชญ์ท้องถิ่นในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปราชญ์ท้องถิ่นจะรับผิดชอบตลอดเทอม (ตีพะลี อะตะบู, สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2545)

จากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบสรุปได้ว่า

ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาโดยภาพรวมว่ามีระดับปัญหาปานกลางซึ่งในด้านนโยบายมีปัญหามากในเรื่องจัดสัมมนาการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์ ด้านการดำเนินงานมีปัญหามากในการที่ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงแก่นักเรียนพร้อมกับครูผู้สอน และด้านผลการดำเนินงานมีปัญหามากในเรื่องจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เชิงซึมซับคุณค่าในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องให้การสนับสนุนในการบริหารจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ.2542

ส่วนครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาโดยภาพรวมว่ามีระดับปัญหาปานกลางซึ่งในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอนมีระดับปัญหาน้อย ปัญหาที่พบมากในด้านนี้ คือ สามารถสืบค้น วิเคราะห์ ประมวลข้อมูลงานศิลปะพื้นบ้านได้อย่างเป็นระบบ ส่วนด้านการดำเนินการและ

การวัดและประเมินผลมีระดับปัญหาปานกลาง โดยในด้านการดำเนินการมีปัญหาคำคัญ คือ การจัดทำตนศึกษาพิพธิภณฑท์ท้องถิ่น เพื่อศึกษาภาพรวมงานศิลปะท้องถิ่นของชุมชน ส่วนด้านการวัดและประเมินผลมีปัญหาคำคัญ คือ การวัดและประเมินผลก่อนและหลังเรียน ดังนั้นครูศิลปศึกษาจึงควรใส่ใจศึกษาด้วยความมุ่งมั่นต่อการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในทุกขั้นตอน เพราะครูเปรียบเสมือนตัวจักรสำคัญในการจัดการเรียนการสอนซึ่งขาดเสียไม่ได้

ในส่วนผลการสัมภาษณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของปราชญ์ท้องถิ่น พบว่า ในการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนและวางแผนจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอนนั้นปราชญ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วม ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียน พบว่า มีปัญหาในเรื่อง ปราชญ์ท้องถิ่นมีเวลาในการจัดการเรียนการสอนที่จำกัด โดยเฉพาะการนำนักเรียนไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไกลจากโรงเรียน นักเรียนไม่มุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนนัก เพราะถูกบังคับในเลือกเรียนมากกว่าเลือกได้ตามเสรีและนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของรายวิชาท้องถิ่น เป็นต้น ผลเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีปัญหา คือ ปราชญ์ท้องถิ่นมีภาระหน้าที่อื่นมากอยู่แล้วจึงไม่สามารถหาเวลาว่างมาสอนในโรงเรียนได้ ปราชญ์ท้องถิ่นไม่นำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือแหล่งประกอบการของปราชญ์ท้องถิ่น นอกจากนี้ปราชญ์ท้องถิ่นบางคนเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาประสบความสำเร็จตามที่ได้ตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ถึงแม้ว่าจะเป็นเกณฑ์ที่ปรับระดับให้ต่ำลง เพื่อความเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน ส่วนปราชญ์ท้องถิ่นบางคนเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาไม่ประสบความสำเร็จ เพราะปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีโอกาสในการตัดสินผลงานของนักเรียน โดยครูศิลปศึกษาจะทำหน้าที่นี้เพียงผู้เดียว ดังนั้นปราชญ์ท้องถิ่นจึงควรให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะปราชญ์ท้องถิ่นเป็นบุคคลหรือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจในสภาพของชุมชนจากการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ผู้บริหารควรจัดให้มีการประชุม ปรึกษาหารือ สัมมนา วางแผน กับครูผู้สอน และปราชญ์ท้องถิ่น เป็นระยะและต่อเนื่องตลอดปี รวมถึงกำหนดแนวนโยบายในระยะยาวด้วย เพื่อให้สามารถกำหนดแนวนโยบาย การดำเนินงาน และประเมินผลอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ
2. ผู้บริหารควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนของปราชญ์ท้องถิ่นที่เชิญมาสอนอย่างจริงจัง
3. ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการศึกษาและวิเคราะห์สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น และรวบรวมจัดเก็บไว้ เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม
4. ผู้บริหารควรส่งเสริมการนำผลงานศิลปะพื้นบ้านของนักเรียนมาจัดแสดงต่อสาธารณชน เพื่อก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับครูศิลปศึกษาและปราชญ์ท้องถิ่น

1. ครูศิลปศึกษาควรศึกษาศิลปะพื้นบ้านให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อนทำการสอน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในศิลปะพื้นบ้าน อันจะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
2. ครูศิลปศึกษาควรกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น มีบทบาท ส่วนร่วม และประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนมากขึ้น
3. ในการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษาและปราชญ์ท้องถิ่น ควรเน้นการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับศิลปะพื้นบ้าน เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. ครูศิลปศึกษาควรคัดเลือกปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านการถ่ายทอดและการสอนให้กับนักเรียนเฉพาะด้าน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ

5. ครูศิลปศึกษาและปราชญ์ท้องถิ่นควรจะเน้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยพยายามสอดแทรกแนวคิดหรือประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของตนให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดอื่นๆ ในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ควรมีการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นต่อไป
3. ควรมีการศึกษารูปแบบวิธีการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. ควรศึกษากรณีศึกษาในรูปแบบวิธีการสอนของปราชญ์ท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้